

Verreweg de meeste vindplaatsen bevinden zich op klei. Dit kan veroorzaakt worden door het feit, dat de meeste stinsenplanten een goede grond eisen, hoewel bv. *Corydalis solida* ook op zandgrond uitste-

kend gedijt. Overigens lagen de meeste oude stinsen waarschijnlijk ook in de kleistreek van Friesland, en bleven de terreinen daar nog het meest onveranderd.

(wordt vervolgd)

DE EUROPESE KANARIE BREIDT ZICH UIT

R. LUIKEN.

Niet alleen voor de mensen, maar ook voor vele vogelsoorten wordt het in ons land te druk en te vol, vooral door het voortschrijden der ontginningen die hun biotoop aantasten of geheel doen verdwijnen. Daar lang niet alle vogelsoorten zich aan de gewijzigde omstandigheden kunnen aanpassen, vooral niet wanneer het hun woongebied betreft, blijft hun geen andere mogelijkheid dan te emigreren.

Naast die betreurde emigranten, zijn er gelukkig enkele optimisten, die ondanks alles, de euvelen moed bezitten om te immigreren en..... met succes. Deze zijn ons bijzonder welkom en een vergoeding voor het gemis van vele geliefde soorten. Daarom volgen we met sympathie en vol belangstelling de terreinvorderingen van deze nieuwelingen op de voet.

Zo zijn bv. de Grote lijster en de Zwarte specht via het oosten als voortrekkers ons land binnengekomen. Maar dat is nu al weer „geschiedenis”, daar deze beide vogels in Nederland al wel hun grootst mogelijke verbreiding bereikt hebben. De snelle voortgang van het Zwarte roodstaartje is van recenter datum. Dit parmantige vogeltje dringt reeds diep in het westen van ons land door, ja heeft bij Den Haag de kust al bereikt; men zie hierover de beide interessante artikelen in *Natura* van October 1951. Ook de Bonte vliegen-

vanger maakt goede vorderingen.

Maar nu willen we het hebben over de Europese kanarie, die meer vanuit het Z. en Z.O. is binnengekomen. In Limburg en in het gebied rond Arnhem en Nijmegen mogen we dit vogeltje al wel gevestigd heten, terwijl dit waarschijnlijk ook voor de Gelderse Achterhoek geldt. Via deze baan zal hij ook Twente wel bereikt hebben, waar hij zich op enige uiteengelegen „eilanden” heeft gevestigd. Zo werd hij ruim 20 jaar geleden gehoord door Meester Bernink bij het station van Borne en door de heer Van Sambeek in Enschede, o.a. bij het Natuurhistorisch Museum aan de M. H. Tromplaan, waar hij nu evenals de Appelvink nog voorkomt zodat een bezoek aan het museum dubbele waarde krijgt. Ook moet hij nog voorkomen bij Nordhorn, dat even over de grens achter Denekamp ligt. Mijn eigen waarnemingen betreffen vooral Oldenzaal.

Deze manier van vestiging en uitbreiding staat nauw in verband met het biotoop van dit vogeltje, dat een voorkeur heeft voor behoorlijk aaneengesloten tuinen, waarin vooral enig hoog opgaand hout, liefst in singels, en waarschijnlijk ook enige percelen moestuin niet mogen ontbreken. Toch hoeft het geen uitgestrekt, rustig en afgelegen park te zijn en dat is het in de mij bekende gevallen ook niet, daar het

dier zich van menselijke bedrijvigheid en woningen niets aantrekt, ja ze zelfs schijnt te zoeken, als verder maar de minimum voorwaarden aanwezig zijn. Zijn biotoop is ook ongeveer het terrein van de Groenvink, die echter minder hoge eisen stelt en meer algemeen verbreid en talrijker is.

Het is duidelijk, dat we dit biotoop in of aan de rand van stad en dorp moeten zoeken en dat er in één bepaald geschikt gebied meestal maar voor enkele paartjes plaats is. Het surplus moet een nieuwe sprong naar een soms tientallen kilometers verder gelegen „eiland” wagen. Een zingend mannetje, dat soms wel enige jaren alleen moet volhouden, is altijd de dappere pionier. En nu: de feiten, grotendeels zó uit de zakagenda overgenomen.

Woensdag 1 Mei 1940: Mooi weer! Onbekend vogeltje (soort vliegenvanger?) met snel, scherp, sjirpend liedje, bij onze tuinen, ook gisteren al. Deze tuinen zijn flinke restanten van één vroegere villatuin met daarachter de vrij grote tuin van het ziekenhuis, waar tegenover weer een flinke villatuin (Rozenhof: hoofdkantoor van de N.A.M.) met behoorlijk grote aangrenzende tuinen ligt. U ziet, dat ik hem eerst als een „soort vliegenvanger” beschreef. Dit was voornamelijk een suggestie van Meester Bernink, die aanwijzingen had, dat de Kleine vliegenvanger zich in Twente (bij Almelo) probeerde te vestigen, ja daar zelfs zou nestelen (hetgeen, voor zover ik weet, nooit officieel is bevestigd). Als verdere mogelijkheid gaf Meester ook nog de Europese kanarie aan, wat me, ook naar de beschrijving in de vogelboeken, veel waarschijnlijker leek.

Zaterdag 26 April 1941: Het „vreemde” vogeltje is er wéér, werd ook op 28 en 29 April waargenomen.

Donderdag 1 Mei 1941: Vanmorgen hoorde en zag ik het vreemde vogeltje bij „Ro-

zenhof”. Europese kanarie? Het heeft me veel moeite gekost zekerheid te krijgen, daar hij meestal onzichtbaar helemaal boven in de kruinen van hoge en zware eiken „opgewonden” zat te zingen en je had hem nog niet in de kijker, of hij vloog al weer druk en driftig zingend een andere boomkruin in, waar hetzelfde spelletje opnieuw begon. Een enkele keer maar heb ik hem op, of vlak bij de grond aangetroffen. Deze ontmoetingen waren zó onverwacht, dat een zekere en juiste waarneming erg moeilijk was.

In 1942 was hij op 17 April al enige dagen terug. In 1943 arriveerde hij op 9 April, in 1944 op 12 April, in 1945 op 4 April.

Tot 1950 was ik niet in de gelegenheid waarnemingen te doen, maar in dat jaar hoorde ik hem gelukkig weer, voor het eerst op 13 April en met als laatste aangetekende waarneming in dat seizoen 26 Juli. In 1951 viel de eerste waarneming op Zondag 15 April, waarop ik dat jaar ook het eerste Gekraagde roodstaartje noteerde. Op 7 Mei volgt: Evenals gisteren de Europese kanarie „met hun beiden”, ♂ en ♀, gezien. Na deze verblijdende waarneming volgde de dag daarop, Dinsdag 8 Mei, een nog grotere verrassing: Vanmorgen hoorde ik in de eik voor de garage tegenover villa De Haer een Europese kanarie, óók achter ons huis! Dit wees op een tweede territorium, dat wel vrij dicht bij het eerste was gelegen en er ook tamelijk goed mee samenhang via een voetbalveld en een tennisbaan, maar de kerngebieden lagen toch ver genoeg uiteen en vormden afzonderlijke en gescheiden territoria. Woensdag 16 Mei kreeg ik absolute zekerheid over deze kleine, doch heel belangrijke uitbreiding, daar ik toen vlak achter elkaar, als het ware in één waarneming, beide mannetjes op uiteengelegen plaats, ieder in eigen territorium, te

horen kreeg. Een andere vogelliefhebber, voor wie de Europese kanarie ook eerst (tot 1950) een „onbekend” vogeltje was, kon dit bevestigen, daar hij hem al wel 3 jaar in dit „tweede” territorium had waargenomen en eind Juli 1951 zelfs het voeren van al grote, uitgevlogen jongen heeft mogen zien.

Zondag 13 April 1952 (eerste Paasdag) 8 u. 45: Nachtegaal gezien en gehoord; 9 u. 30: „Europese kanarie” gezien en gehoord (ziekenhuistuin); verder die dag nog: Koekoek, Bonte vliegenvanger en Grasmus gehoord. In het beroemde Smode-bos bij Losser bloeide de Gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*). Op Donderdag 17 April hoorde en zag ik hem weer bij villa De Haer (het tweede territorium). Vrijdag 25 April hoorde ik op zijn minst twee zingende ♂♂ bij het slot van Bentheim, een zeer mooi biotoop. De laatste waarneming viel op Woensdag 9 Juli. In de week van 18—24 Juni nam ik hem in Luxemburg overal en dikwijls waar, o.a. bij de jeugdherberg van Ettelbrück. Tot hoever zou dit vogeltje al vanuit het montane en submontane gebied, als broedvogel, in Nederland zijn doorgedrongen?

Het jaar 1953 bracht een nieuwe uitbreiding. Toen ik in de lente van 1952 de omgeving van Utrecht verkende, viel het me op, dat er in en om De Bilt en Zeist zulke prachtige biotopen voor de Europese kanarie aanwezig waren, bijna nog mooier dan in Twente, maar de vogel zelf scheen te ontbreken of liet voorlopig nog op zich wachten. Tot mijn grote voldoening en vreugde kreeg ik hem dit voorjaar (1953) op Zondagmorgen 19 April (na mijn Paasvacantie in Twente) om 9 u. 30 heel mooi te horen en te zien in Park Arenberg te De Bilt. Hij zat of liever gezegd hij lag plat op een takje opgewonden te zingen. Dat was vrij laag in een berk en door de

ragfijne, tere sluiers van het prille berken-groen was hij prachtig waar te nemen. Bovendien had ik de zon in de rug, zodat de streeptekening en de gevorkte staart duidelijk uitkwamen. Achter de sierlijke en lichte berk stonden enige hoge, donkere coniferen; alles bij elkaar was het „ideaal”. Donderdagnamiddag 23 April kreeg ik hem weer heel mooi te horen en te zien. Nu zat hij vooral druk te zingen in de haag jonge elzen achter de border en de coniferen. Op Zondagmorgen 26 April kreeg ik twee exemplaren (♂ + ♀?) te zien en Zondagnamiddag 3 Mei vloog er een mannetje zingend over.

Daar de kanaries dit seizoen in Oldenzaal op 4 April bij villa De Haer en op 5 April bij de ziekenhuistuin terug waren en bovendien op 7 April tussen Gronau en Glane werden waargenomen, mogen we ook al om deze reden gerust aannemen, dat we hier bij Park Arenberg met een bezet en vast territorium te doen hebben. Dit park grenst meteen en op een zeer gelukkige manier aan de pastorietuin en het kerkhof van de R. K. kerk in De Bilt. Achter het park loopt een prachtig Taxuslaantje met al flinke bomen naar het kerkhof. Daartussen bevindt zich aan de ene kant nog een hoge meidoornhaag, aan de andere kant liggen moestuin en boomgaard van de pastorietuin. Daarachter ligt meteen aansluitend het kerkhof met een hoge beukenhaag. Aan de overkant van het park ligt nog een stuk rommelig, braak terrein met hier en daar dicht struweel en enige oude vruchtbomen. In dit kleine park met naaste omgeving kwamen en komen voor: Nachtegaal (dit jaar niet), Zwartkopje, Tuinfluiter, Braamsluiper, Grasmus, Spotvogel, Appelvink, Kleine bonte specht, Bonte vliegenvanger (op de trek), Kneutjes, Groenvinken en de Gekraagde roodstaart. Door de Kerklaan ervan gescheiden

ligt aan de overzijde het nog veel grotere Van Boetzelaer Park, schitterend aangelegd en zeer vogelrijk.

Bij dit ene territorium bleef het niet. Zondagmorgen 3 Mei kreeg ik de Europese kanarie om 11 u, 30 heel mooi en langdurig te horen voor het Slot van Zeist, binnen het complex van de Hernhutters, ook hier in een zeer geschikte omgeving. Tot slot hoorde ik hem nog op Maandagmiddag 4 Mei om 3 uur op het terrein van het K.N.M.I. te De Bilt. Dit kan dezelfde vogel van Park Arenberg zijn, maar het lijkt me, ook al in vergelijking met de beide territoria in Oldenzaal, meer waarschijnlijk, dat we hier met een tweede territorium in De Bilt te doen hebben.

Het is dus zaak, goed op de Europese kanarie te letten. Hij blijft tot diep in het seizoen doorzingen, vooral ook in de

middag, maar hij zingt bij buien, is dus soms weken niet te horen om dan ineens weer los te barsten. De zang lijkt op een bijzonder snel, druk en driftig voorgedragen heggemuslied, mist echter de helderheid en volheid en is veel scherper, met slijpende s- en i-klanken. Het liedje begint vaak met een voorslag, evenals dat van de „zang“-kanaries, doch lijkt er overigens niet op; het lied van het Kneutje bezit veel meer en betere „zang“-kanarie-motieven. De Europese kanarie zingt ook tijdens de baltsvlucht, zeilend met uitgespreide vleugels. Wanneer hij bij de baltszang zit, neemt hij de zonderlingste houdingen aan door hals en kop naar voren te rekken, heen en weer te wiegen, zijn poten in te trekken zodat hij plat op de tak komt te liggen, zijn staart te spreiden en met zijn vleugels te slaan.

Mr Dr P. G. VAN TIENHOVEN

19 NOVEMBER 1875 – 5 MEI 1953

J. HEIMANS.

Ondanks zijn hoge leeftijd en ondanks het feit, dat hij sedert verleden jaar niet meer voorzitter was van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten is het overlijden van Mr van Tienhoven voor de natuurbescherming in Nederland toch zeker een ernstige slag, waarvan wij de zwaarte nog nauwelijks kunnen beseffen. Men bedenke vooreerst alleen maar wat ons verloren gaat in het gezag van zijn woord, in de autoriteit van zijn advies, in de goodwill van zijn naam.

De huldiging in Maart 1952, toen hij als Voorzitter aftrad, maar tot Erevoorzitter

werd benoemd en als Penningmeester aanbleef, heeft, als afsluiting zonder afscheid en als terugtreden zonder heengaan, geheel in de stijl van zijn krachtige persoonlijkheid, z'n onverwacht werkelijk heengaan en plotseling eeuwig afscheid van te voren verzoend en gesublimeerd; laat ons hopen ook voor hemzelf.

Meer dan 40 jaar lang is Mr van Tienhoven in ons land het symbool en de personifiëring van het begrip natuurbescherming geweest.

Al bij het eerste reveil van de natuurbeschermingsbeweging in 1905 werd hij als